

Független Jogi Elemzés

az ENSZ Népiirtás Megelőzési Egyezménynek az Oroszországi Föderáció általi megsértéséről Ukrajnában, valamint a Megelőzési Kötelezettségről

2022 május

Vezetői Összefoglaló

Ez a jelentés egy független vizsgálatot tartalmaz arra vonatkozóan, hogy az Oroszországi Föderáció tartozik-e állami szintű felelősséggel a Népiirtás Megelőzési Egyezmény megsértéséért az Ukrajna elleni támadása során és a következőket állapítja meg:

- 1) Megalapozott az a vélelem, miszerint Oroszország felelősséggel tartozik (i) a népiirtás elkövetésére vonatkozó közvetlen és nyilvános felbujtásért (ii), valamint atrocitások módszeres elkövetéséért, amelyből következik az ukrán nemzetiség részleges megsemmisítésére vonatkozó szándék; továbbá
- 2) fennáll a népiirtás súlyos kockázata Ukrajnában, ami minden Államra jogi kötelezettséget ró, hogy a népiirtást megelőzze.

I. A védett csoport. Az ukrán nemzetiség elismert mind belföldön, mind nemzetközi szinten, és egyszersmind Oroszország által is a formális államközi kapcsolatok keretén belül, és ily módon a Népiirtás Megelőzési Egyezmény védelme alá tartozik.

II. Népiirtásra elkövetésére történő felbujtás. A Népiirtás Egyezmény III. (c) cikke szerint a népiirtás elkövetésére vonatkozó közvetlen és nyilvános felbujtás akkor is egy önálló bűncselekményt valósít meg, ha nem követi népiirtás.

III. Oroszország államilag vezérelt felbujtása a népiirtásra

a) Az ukrán identitás létezésének tagadása. Magas beosztású orosz állami tisztviselők, valamint az állami média vezető személyiségei ismételten és nyilvánosan tagadják az önálló ukrán identitás létezését, azt sugallva, hogy azok, akik önmagukat ukránként azonosítják, fenyegetik Oroszország egységét, illetve hogy ezek az ukrán identitással azonosuló emberek nácik, és ennél fogva büntetést érdemelnek. Az ENSZ-nek a tömeges atrocitások kockázatának értékelésére vonatkozó iránymutatása szerint egy védett csoport létezésének tagadása a népiirtás egyik meghatározott indikátora.

b) A tükörvád. A „tükörvád” a népiirtásra való felbujtásnak egy potens, a történelem során újra és újra felbukkanó formája. Ennek keretében az elkövető a célcsoportot azon atrocitások eltervezésével vagy már megvalósult végrehajtásával vádolja, amelyeket a vád megfogalmazója maga elképzel az adott csoporttal szemben, a kiszemelt áldozatokat egzisztenciális fenyegetésként jeleníti meg, és ennél fogva az ellenük elkövetett erőszakot önvédelmi jellegűnek és szükségesnek tünteti fel. Az orosz elnök Vlagyimir Putyin és az orosz tisztviselők pontosan ezt tették, amikor azt az egyértelműen hamis vádat fogalmazták meg az Ukrajna elleni támadás koholt indokaként, miszerint az ukránok népiirtást követtek el, illetve megsemmisítették az oroszok által támogatott szeparatisták ellenőrzése alatt álló területek civil lakosságát.

c) „Nácitlanítás” és dehumanizáció. Az orosz állami tisztviselők és állami média ismételten a „nácitlanítást” jelölte meg, mint az invázió egyik fő célját, és az ukránokat általánosítóan félállati jellegűnek („zombisodott”, „állati” vagy „alávaló”), betegesnek vagy szennyezettnek („söpredék”, „mocskok”, „rendellenesség”) vagy egzisztenciális veszedelemként, a gonosz megtestesüléseként („nácizmus”, „Hitlerjugend”, „harmadik birodalom”) ábrázolja. Ezt a retorikát oly módon használják, hogy az ukránok jelentős hányadát vagy azoknak egy teljes nemzedékét náciként és halálos ellenségként ábrázolják, akiket ily módon a megsemmisítés legitim és szükségszerű céljává tesznek.

d) Az ukránok egzisztenciális veszedelemként történő ábrázolása. Az oroszországi nyilvánosságban az államilag vezérelt ukránellenes felbujtó kampány

nyíltan kapcsolja össze a jelenlegi támadó háborút a Szovjetunióknak a náci Németország elleni, túlélésért folytatott küzdelmével a második világháború során, ezáltal felerősítve a propaganda hatását az orosz nyilvánosságra, hogy azok tagjai tömeges atrocitásokat kövessenek el, illetve ilyen atrocitások elkövetését támogassák. 2022. április 5-én Dmitrij Medvegyev, aki jelenleg az Oroszországi Föderáció Biztonsági Tanácsának elnökhelyettese, a következőket posztolta: „miután Ukrajna Harmadik Birodalommá változtatta... annak a sorsát fogja elszenvedni... ahogy megérdemli! Ezeket a feladatokat nem lehet azonnal megvalósítani. És azokat nem csak a csatatéren fogják eldönteni.” A széles körben ünnepeelt Győzelem napja előtt, mely keretében a Szovjetunióknak a náci Németország felett aratott győzelméről emlékeznek meg, Putyin elnök táviratot küldött az Oroszország által támogatott szeparatistáknak, amelyben azt állította, hogy az oroszok „a szülőföldjük náci mocsoktól való felszabadításáért küzdenek” és azt ígérte, hogy „mi fogunk győzni, éppúgy, mint 1945-ben”. Az Orosz Ortodox Egyház nyilvánosan támogatta ezt a történelmi párhuzamot és dicsérte Oroszország küzdelmét a náci ellen.

e) Az orosz közönség kondicionálása az atrocitások elkövetésére vagy azok támogatására. Az Oroszországi Föderáció hivatalos szervei tagadják a haderőjük által elkövetett atrocitásokat és kitüntettek olyan katonákat, akiket az Ukrajnában elkövetett tömeggyilkosságokkal gyanúsítanak, ezáltal a katonákat további atrocitások elkövetésére, az orosz nyilvánosságot pedig ezek támogatására ösztökélik. Az állami szervek közvetlenül képesek a nyilvánosság felbujtására propagandájuk szétkürtölése és felerősítése révén az általuk vezérelt médiarendszernek, valamint a háborút övező szélsőséges mértékű cenzúrának köszönhetően. Az uszító propaganda terjesztői valamennyien nagyon befolyásos politikai, vallási, illetve közmédia szereplők, beleértve Putyin elnököt is. Egyre több bizonyíték támasztja alá, hogy az orosz katonák már magukévá tették az állami propagandakampány üzeneteit és reagálnak is azokra, amikor annak tartalmát visszhangozzák az atrocitások elkövetése során. A híradások szerint a katonák által hangoztatott megnyilvánulások között szerepelnek többek között: a fenyegetés, hogy „minden náci kurvát” megerősölkolnak, a „nácivadászat”, a

„felszabadítunk a nációk alól”, illetve hogy „azért vagyunk itt, hogy megtisztítsunk titeket a mocsktól” (egy nyilvános kivégzés után).

IV. Népiptási szándék. Ami a népiptást megkülönbözteti az egyéb nemzetközi bűncselekményektől az a védett csoportnak, „mint olyannak a teljes vagy részleges megsemmisítésének szándéka”. Ilyen szándékot akkor lehet egy államnak tulajdonítani, amennyiben van bizonyíték egy erre irányuló átfogó tervre (amely hivatalos nyilatkozatokból, iratokból vagy politikából vezethető le), illetve levezethető a védett csoport elleni rendszer jellegű atrocitásokból. A népiptást potenciálisan megvalósító öt cselekménytípus – a csoport tagjainak megölése, a súlyos sérelem okozása, az olyan életfeltételek ráerőszakolása a célcsoportra, melyeknek célja a csoport fizikai elpusztítása, a csoporton belüli szünetések meggátolását célzó intézkedések, illetve a csoport gyermekeinek más csoporthoz való erőszakos átvitele – fennállása is megalapozhatja a népiptás szándékát, amennyiben azok megvalósulását átfogóan, összességükben vizsgáljuk.

a) Egy népiptási terv. Egy, az ukrán nemzetiség megsemmisítésre vonatkozó „általános terv” létezését részlegesen le lehet vezetni a jelenlegi inváziót szító uszításból, valamint az atrocitások szembeötlő mintázatából és módszereiből, amelyek azt sugallják, hogy azok a hadügyi politika részei.

V. Az ukránokat célzó megsemmisítés népiptás jellege.

a) Tömeggyilkosságok. Az erre vonatkozó vizsgálatok arra jutottak, hogy az orosz erők a megszállt területeken a tömeges kivégzés céljából tereltek össze ukrán civileket, és egységes gyilkolási módszert használtak: az áldozatok kezeit megkötözték, az áldozatokat megkínózták és közvetlen közletről fejbe lőtték. A jól dokumentált bucsai mészárlás arra utal, hogy az orosz erők következetesen használnak ilyen jellegű taktikákat a külső megfigyelők által jelenleg hozzáférhetetlen, orosz megszállás alatt álló területeken. Ahogy a vizsgálatot végzők kutatásából, valamint a műholdképekből kiderül, folyton-folyt növekszik a tömegsírok száma az oroszok által ellenőrzött területeken, bár a gyilkolások teljes mértéke mindaddig nem lesz megismerhető, amíg biztonságosan hozzá lehet férni az orosz erők által ellenőrzött területekhez.

b) Szándékos támadások a bűvőhelyek és menekülési útvonalak, valamint a humanitárius folyosók ellen. Az orosz erők módszeresen és nagy pontossággal támadnak bűvőhelyeket és menekülési útvonalakat, ami arra utal, hogy ez a háborús politikájuk része, amely keretében civileket ölnek meg és tartanak fogva ostrom alatt lévő, illetve körülharcolt területeken.

c) A lakóövezetek megkülönböztetés nélküli bombázása. Az orosz erők legalább nyolc ukrán közigazgatási területen, úgynevezett oblasztban, nagy mértékben vetettek be és célozták meg a sűrűn lakott területeket olyan nagy hatósugarú fegyverekkel, mint például a kazettás löszerek, amelyek jellegükből eredően alkalmatlanok a civil lakosság megkülönböztetésére.

d) Az orosz haderő által foganatosított ostromok: az életet veszélyeztető körülmények szándékos és módszeres előidézése. Míg az ukránokat az ostromlott területeken belülről és kívülről is bombázták, az orosz erők ezzel párhuzamosan és szándékosan az életet fenyegető körülményeket teremtettek az ott élő népesség számára.

- i. Az életfontosságú infrastruktúra megsemmisítése.** Az orosz erők hasonló módszert alkalmaznak az ukrán városok ostroma során. Először a víz- és áramellátásra, illetve kommunikációs forrásokra mérnek csapásokat, majd az egészségügyi intézményeket, a gabonatórolókat és a segélyosztó központokat veszik célba. Ebből egy olyan katonai stratégia és politika rajzolódik ki, amely szándékosan teremt halálos körülményeket az ukránok számára. Az orosz haderőnek ezen koordinált cselekményei azt a célt szolgálják, hogy megfosszák az ukránokat az alapvető szükségleteik kielégítéséhez nélkülözhetetlen dolgoktól és ilyen megsemmisítő körülmények csapdájába ejtsék, amivel azt szándékoztak demonstrálni, hogy ezek az ostromok az ostromlottak fizikai megsemmisítését kívánják megvalósítani.
- ii. Támadás az egészségügyi ellátás ellen.** Május 25-e óta a Világegészségügyi Szervezet 248, az ukrán egészségügyi rendszer ellen irányuló támadást dokumentált.

- iii. **Az élethez szükséges alapvető feltételek, a humanitárius segélyek, valamint a gabona megsemmisítése, illetve rekvirálása.** Az orosz erők hatalmas mennyiségű gabonát semmisítettek meg, illetve rekviráltak, beleértve többszázezer tonna kisajátítását és Oroszországba történő szállítását, továbbá ismételten megállították a segélyszállítmányok kézbesítését, illetve akadályozták a segélyszervezetek dolgozóit a civilek kimenekítésében, ezzel az éheztetést háborús fegyverként használva.
- iv. **Az életet veszélyeztető körülmények egyéb helyszínei.** Az orosz erők egyéb olyan helyszíneken is fogva tartottak ukrán civileket, ahol megfosztották őket az emberi léthez alapvető, szükséges körülményektől, ami időnként közvetlenül az áldozatok halálához vezetett megfulladás vagy éhhalál folytán.

e) Megerőszakolás és egyéb nemi erőszak. Az oroszok által megszállt ukrán területekről érkező beszámolókból a megerőszakolások és az egyéb nemi erőszak tekintetében arra lehet következtetni, hogy ezeket széles körben és módszeresen alkalmazzák. Ennek keretében sor kerül csoportos nemi erőszakra, az áldozatoknak az otthonukban vagy a bújóhelyükön történő megerőszakolására, a szülőknél a gyermekeik előtt történő megerőszakolására és fordítva.

f) Az ukránok erőszakos kitelepítése. A háború kezdete óta Oroszország saját bevallása szerint több mint egymillió embert vitt át Ukrajnából Oroszországba, köztük 180.000 gyermeket. Menekültek és ukrán köztisztviselők is arról számoltak be, hogy erőszakkal vagy az erőszak fenyegetésével kényszerítették őket az áttelepülésre. Ukrán tisztviselők szerint Oroszországban törvényt módosítanak annak érdekében, hogy felgyorsítsák a Donbasz régióból áttelepített gyermekek örökbefogadását, míg az Oroszországba küldött ukrán gyermekeket orosz oktatásba kényszerítik. Az ukrán gyermekek kényszerkitépítése Oroszországba népiirtási cselekménynek minősül a Népiirtási Egyezmény II. cikk (e) bekezdése értelmében.

VI. Az ukrán nemzetiség részleges megsemmisítésére vonatkozó szándék. Egy csoport „részleges” megsemmisítésére irányuló szándékot úgy szokták

értelmezni, hogy annak megvalósulásához a szándéknak az adott csoport jelentős vagy ismert csoportja ellen kell irányulnia. Ahhoz azonban, hogy fel lehessen mérni, hogy ez a követelmény megvalósult-e, az ukránok ellen irányuló atrocitások mértékét az oroszok által elfoglalt, illetve ellenőrzött területek kiterjedtségéhez kell viszonyítani. Az általuk megszállt területekről történő visszavonulás során az oroszok a fizikai megsemmisítés koncentrált nyomait hagyták hátra. Az utóbbiak körébe tartoztak a közvetlen testközelből történő kivégzések, a kínzás, az élethez szükséges infrastruktúra megsemmisítése, valamint megerőszakolások és egyéb nemi erőszak. Az ukrán vezetők és aktivisták célzott kiválogatása az erőszakos eltüntetés vagy meggyilkolás céljából további bizonyítéka annak a szándéknak, hogy az ukrán nemzetiséget részlegesen megsemmisítsék, mivel az ily módon célba vett személyiségek az adott csoport emblemikus tagjai, illetve annak túléléséhez szükségesek.

VII. A népiirtás megelőzésére vonatkozó kötelezettség. Az Államok jogi kötelezettsége, hogy megelőzzék a határaikon kívül zajló népiirtást, amint a népiirtás súlyos kockázata tudomásukra jut – ezt a feltételt ez a jelentés nyilvánvalóan előállítja és az Államok immár nem tagadhatják, hogy ezzel tisztában vannak. Minimális elvárásként azt írja elő a Népiirtás Megelőzési Egyezmény az Államok számára, hogy tegyenek ésszerűen elvárható intézkedéseket, hogy hozzájáruljanak a népiirtás megelőzéséhez és megvédjék a veszélyeztetett ukrán polgári lakosságot a népiirtás küszöbön álló veszélyétől.